

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Corpus Juris Canonici

Gregor <XIII., Papst>

Coloniae Munatianæ, 1665

De Immvnitate Ecclesiarvm, cœmiterii, & rerum ad eas pertinentium.
Titvlvs XLIX.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62915)

DE ECCLESIIS AÆDIFICANDIS, vel reparandis.

TITVLVS XLVIII.

CAP. I.

Habentes beneficium in ecclesia, teneantur contribuere ad ipsius reparacionem.

Ex concilio Moguntinen. 4

Quicumque ecclesiasticum beneficium habent, omnino adiuuent ad recta ecclesie restauranda, vel ipsas ecclesias emendandas.

CAP. II.

Leprosi permitti debent, sine præsudicio antiquarum parochiarum, habere ecclesiam propriam & Presbyterum, nec teneantur solvere decimas de hortis, vel nutrimentis animalium.

Ex concilio Lateran.

Quid dicat Apostolus: [1 & infra.] Constituiuntur, Curubicunq; tot simul leprosi sub communi vita fuerint cõgregati, quod ecclesiam cum coemeterio sibi construere, & proprio gaudere valeant Presbytero, sine contradictione aliqua permittantur habere. Caveant tamen, ut iniuriosi veteribus ecclesiis de jure parochiali nequaquam existant: quod enim eis pro pietate & conceditur, ad aliorum injuriam nolumus redundare. Statuimus etiam, ut de hortis & nutrimentis animalium fuorum decimas tribuere non cogantur.

Abundantiores honorem membris infirmioribus deferendum, eorum quidam quæ sua sunt, non quæ lesa Christi querentes, leprosi qui non sanis habitare non possunt, vel ad ecclesiam cum altari conuerti, ecclesiam & coemeteria non permittunt habere, nec proprii iurati ministerio sacerdotis, quod quidem procul à Christiana veritate dignissimum, de benignitate Apostolica.]

CAP. III.

Triper nimirum distantiam ecclesia, potest noua ecclesia in ipsius parochia adificari, & certa portio de antiqua sibi deputari.

Alexander III. Eboracen. Archiepiscopo.

Audientiam a nostram noveris peruenisse, quod Avilla, quæ dicitur H. tantum perhibetur ab ecclesia parochiali distare, ut e tempore hyemale eam pluviam inundant, non possint parochiani, sine magna difficultate ipsam adire: unde non valent congruo tempore ecclesiasticis officiis interesse. Quia igitur dicta ecclesia ita dicitur redditibus abundare, quod præter illius villæ proventus minister illius convenienter se valet sustentationem habere: mandamus, quatenus si res ita se habet, ecclesiam ibi adifices, & in ea sacerdotem sablato appellationis obstaculo ad præsentationem rectoris ecclesie majoris, cum canonico fundatoris ad sensu instituas, ad sustentationem suam ejusdem villæ obventiones ecclesiasticas percipiunt, providens tamen, ut competens in ea honor pro facultate loci ecclesie matriæ & seruetur: quod quidem fieri posse videtur, cum ejusdem villæ Dominus viginti actas terra frugifera velit ad usus sacerdotis conferre. Si verò persona matriæ ecclesie vitium idoneum præsentare distulerit, vel opus illud voluerit impedire, tu nihilominus facias idem opus ad perfectionem deduci, & vitium bonum appellationis cessante diffugio instituire non omittas.

CAP. IV.

Rectores ecclesiarum possunt compelli, ut de redditibus, qui si-

a De mater, huius tit. vid. Concil. Truanti. sess. 7. de reform. ca. 8. & plenius sess. 21. de reform. ca. 7. b Hoc Decretum habetur in Concil. Maguntin. sub Carolo magno. Burch. 3. Decret. ca. 30. Respar. 3. ca. 25. & ca. 4. eod. tit. in 1. comp. c. Disio pro, de off. in pluribus exemplaribus, & male. d Ca. 2. eod. tit. in 1. comp. e quod, &c. f Convenientem. g al. ita: ecclesia matriæ majoris vetur.

persunt, teneantur conferre ad constructionem, seu reparacionem ecclesie.

Idem Lexovien. a Episcopo.

De his b, qui parochiales ecclesias habent, duximus respondendum, quod ad reparacionem & institutionem ecclesiarum cogi debent, cum opus fuerit, de bonis, quæ sunt ipsius ecclesie, si eis superint, confertæ, ut eorum exemplo ceteri invitentur.

CAP. V.

Secularis ecclesia sine præsudicio clericorum ad statum regularem potest reparari: & collegio, quod nondum est, privilegium non conferretur.

Vrbanus III.

Audientiam e nostram peruenit, quod tu in ecclesia, de qua in Episcopum vocatus fuisti, regulares canonicos desideras ordinare: ipse siquidem est, quod hoc devotioni tuæ auctoritate Apostoli, indulgemus, si tibi Episcopus diocelanus consenserit in hac parte. Verum si clerici seculares in ea adhuc superesse noscuntur, volumus eis, dum vixerint, ibi vel alibi necessaria provideri. Licet autem nobis instantius supplicares, ut ecclesie prædictæ confirmationis privilegium faceremus, tibi non possumus de jure deferre, cum nulli canonici adhuc ibidem existant, quibus privilegium concedatur.

CAP. VI.

Non obstante juramento de rebus ecclesie non alienandis, potest Episcopus propter indigentiam novam ecclesiam adificare.

Celestinus III. e

Tu nos f duxit: & infra. Præterea quia occasione juramenti, quod de rebus ecclesie g non alienandis te adferis præstitisse, in locis tui Episcopiatus, in quibus populi habitantes oratorii egere videntur (ne prætextu novarum ecclesiarum, commissa tibi ecclesia destitui videretur) ecclesias formidas erigere. Frat. t. mandamus, quatenus illius juramenti occasione nullatenus prætermittas, quin populo indigenti super basilicarum institutione studeas salubriter providere.

DE IMMUNITATE ECCLESIARUM, coemeterii, & rerum ad eas pertinentium.

TITVLVS XLIX.

CAP. I.

In domibus ecclesiarum non debet iudex laicus iudicare, nec hospitium quarere.

Ex synodo Ioannis Papæ.

In domibus h ecclesiarum, neque missus, neque comes, vel iudex publicus, vel minister, quasi pro consuetudine, placitum, vel hospitium vindicent: sed in publicis locis domos constituant, in quibus placitum teneant, & etiam hospitentur.

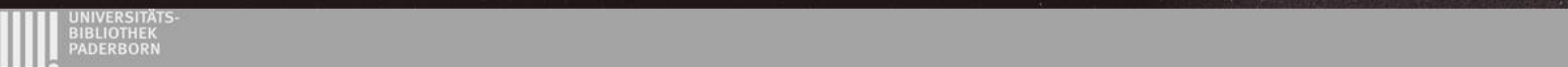
CAP. II.

Tempore magna necessitatis, non debet aliquis excusari a munerum, seu civitatis custodia, h. d. secundum intellectum Pannon.

Gregorius Archiepiscopo Tricen. i

Peruenit: & infra. Fratemitas tua nullum per nostræ vel ecclesie suæ nomen, aut alio modo excusari à munerum vigiliis patiat: sed omnes ad hoc generaliter compellantur: Quatenus cunctis vigilantibus melius valeat civitatis custodia procurari.

a Exon. al. Lexonen. b Ca. 3. eo. tit. in 1. comp. & post Con. Later. sub Alexan. III. p. 29. c. 2. c Ca. 4. eod. tit. in 2. comp. d Vid. l. nec arzus. C. de emanc. lib. & in l. ex facto. D. de vulg. & pub. subst. e Alex. III. in uno aut altero versio C. f Ca. 20. tit. in 2. comp. g al. ecclesia tua, &c. h Ca. 1. eod. tit. in 1. comp. Vid. Navarrum in manuali de horis canonis. c. 3. i al. Gregorius Agnello Terracen. Episcopo.

CAP. III.

Restitucio adstrictus ad culturam agrorum ecclesia, non potest illam deservere. b. d. summario generaliter.

Idem Vitali defensori Sard. a

Indicatum est: & infra. Dicitur est nobis, quod rustici ecclesie iura ejus deserventes in privatorum possessionibus culturam exhibeant: quod experientia tua fieri non permittat.

CAP. IV.

Laici collectas imponentes clericis vel ecclesie, seu jurisdictionem eorum usurpantes, si moniti non desistunt, sunt excommunicati cum suis factoribus: potest tamen Episcopus cum clero eis in necessitate prabere subsidia.

Ex Concilio Lateranensi b.

Non e minus: [1 & infra.] In diversis mundi partibus consules civitatum & rectores, nec non & alii, qui potestatem habere videntur, tot onera frequenter imponunt ecclesiis, ut deterioris conditionis factum sub eis sacerdotium videatur, quam sub Pharaone d fuerit, qui legis divinae notitiam non habebat. Ille quidem omnibus aliis servituti subactis e, sacerdotes & possessiones eorum in pristina libertate dimisit, & s. eis alimoniam de publico administravit. Isti vero onera sua ferre universa imponunt ecclesiis, & tot angariis eas adstringunt, ut eis, quod Hieronimas deplorat, competere videatur: Princeps provinciarum facta est sub tributo. Sive quidem fossatim, sive expeditiones, seu alia qualibet sibi arbitrentur agenda, de bonis ecclesiarum & clericorum & pauperum Christi usibus deputatis, volunt ferre cuncta compleri g. Jurisdictionem etiam, & auctoritatem prelatorum ita evacuant, ut nihil potestatis eis in suis videatur hominibus remansisse. Quocirca sub anathematis districtione fieri de cetero talia prohibemus: nisi Episcopus & clerus tantam necessitatem vel utilitatem b adpexerint, ut absque ulla i exactione ad relevandas communes utilitates vel necessitates, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia per ecclesias existimant conferenda. Si autem consules, aut alii de cetero ista commiserint, & communi desistere noluerint, tam ipsi, quam fautores eorum excommunicationi se noverint subiacere, nec communioni reddantur, donec satisfactionem fecerint competentem.

[1 Pro peccato illorum qui faciunt, quam pro illorum detrimento qui sustinent, grave nimis esse dignoscitur, quod.]

CAP. V.

Causa sanguinis in ecclesia vel cœmeterii agitari non debent.

Lucius III.

Omnia & ecclesia Dei, secundum evangelicam veritatem domus orationis esse debeat, non spelunca letrorum, aut sanguinis forum: Seculares iudices causas ubi de sanguinis effusione & corporali poena agitur, in ecclesiis vel cœmeteriis agitare, sub interminatione anathematis prohibemus: absurdum enim est, & l crudele, ibi iudicium sanguinis exerceri, ubi est tutela refugii constituta.

CAP. VI.

Reus criminis ad ecclesiam fugiens, non est violententer ab ea extrahendus, nec debet amplius preteritum criminis commissi damnari ad mortem, vel ad aliam poenam corporalem: est tamen aliter legitime puniendus: sicut in duobus casibus hic expressis. b. d. primo. Servus fugiens ad ecclesiam timore Domini sui, est Domino de eius impunitate juranti restituetur. b. d. secundo.

a Id est Sardinia, ut in veteri registr. lib. 7. epist. 65. Ind. 2. & c. 3. eod. tit. in 2. comp. b scilicet sub Alex. III. c. 19. c. Co. 4. eod. tit. in 1. compul. d Genes. 47. e subiectus, f & de publ. en alimoniam ministravit. g adimpleri, in conc. vero legit. compilari. h insperant, i coalitione. k Cap. 2. eod. tit. in 2. compilat. l al. & male, crudele, &c.

Innocent. III. Illustr. Regi Scotia.

Inter & alia: [1 & infra.] Tuis questionibus respondentes iuxta sacrorum statuta canonum, & traditiones legum civilium, ita duximus distinguendum, quod fugiens ad ecclesiam, aut liber, aut servus existit, si liber, quantumcumque gravia maleficia perpetraverit, non est violententer ab ecclesia extrahendus, nec inde damnari debet ad mortem vel ad poenam, sed retores ecclesiarum sibi obtinere debent membra, & vitam. Super hoc tamen quod inique fecit, est alias legitime puniendus: & hoc verum est, nisi publicus latro fuerit, vel nocturnus depopulator agrorum: quidam itinera frequentat, vel publicas stratas obsidet, aggressionis insidiis, ab ecclesia extrahi potest, impunitate non praestita, secundum canonicas sanctiones. Si vero servus fuerit, qui confugerit ad ecclesiam, postquam de impunitate sua Dominus ejus clericis juramentum praestiterit, ad servitium Domini sui redire compellitur etiam invitus, alioquin ad Dominum poterit occupari.

[1 Quae nobis regali providentia suis literis intimavit, quod de illis fieri debent, qui maleficia perpetrantes confugerunt ad ecclesiam, ut pro reverentia sacri loci debitas poenas valeant evadere, sicut requisivimus. Nos viguit.]

CAP. VII.

Clerici non debent necessitatibus, seu utilitatibus civitatum, seu aliorum locorum, etiam ubi laicorum non suppetunt facultates, subvenire, nisi prius Rom. Pont. consulatur. hoc primo. Senatus & constitutiones edata a laicis collectantibus ecclesiam, sunt ipse per irrita, nec ullo tempore convalescunt. hoc secundo. Rectores excommunicati ob gravamina praesentis, remanent excommunicati, etiam post depositum officium nihilominus excommunicati sunt successores, nisi satisfecerint intra mensem, hoc tertio. Hec dicta declarationem, & pro noviss.

Idem in Concilio generali b.

Adversus e consules & rectores civitatum, vel alios, qui ecclesiis & ecclesiasticis viros nulli se collectis & exactionibus aliis adgravaverint, volens immunitati ecclesiasticae Lateran. concilium d providere, praesumptionem hujusmodi sub anathematis districtione prohibuit: transgressores & fautores eorum excommunicationi subiacere praecipit, donec satisfactionem impenderint competentem. Verum si quando forte Episcopus simul cum clericis tantam necessitatem & utilitatem perspexerint, ut absque ulla coactione ad relevandas utilitates vel necessitates communes, ubi laicorum non suppetunt facultates, subsidia duxerint per ecclesias conferenda: praedicti laici humiliter & devotè recipiant cum gratiarum actione.

Propter imprudentiam tamen quorundam Romanus Pontifex prius consulatur: cujus interest communibus utilitatibus providere. Quia vero nec sic quorundam malitia contra Dei ecclesiam conquevit, adiciunt et constitutiones & sententiae, quae a talibus s vel de ipsorum mandato fuerint promulgatae, inanes & irritae habentur, nullo unquam tempore valiturae. Ceterum quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent, nullus ratio decipiatur errore, ut intra tempus regiminis subineat anathema, quasi post illud non sit ad satisfactionem debitum compellendus, nam & ipsum, qui satisfacere recusaverit, & successorem ipsius, nisi satisfecerit intra mensem, manere decernimus ecclesiastica censura conclusum, donec satisfecerit competentem, cum succedat in onere qui in honore substituitur.

CAP. VIII.

Tralati plus debito a subsidiis extorquentes preterea proce-

a Cap. 1. eod. tit. in 2. compul. b Scilicet Lat. ca. 46. c Cap. 4. de censibus in 4. compulatio. Vid. quae notavit supr. in ca. non venimus. supr. eod. tit. d Later. Concil. sub Alex. III. ca. 19. e postpulerunt. f In Concilio apertius legitur, ita: quae ab excommunicatis hujusmodi, &c.

una vel alterius servitii impensu legato vel alteri, illud restituere, & tantundem pauperibus erogabunt.

Idem in eodem a.

Quia plerique b. pralati, ut procuracionem aut servitium aliquod impendant legato vel alii, plus extorqueant a subditis, quam solvant, & in eorum damnis lucra sectantes, quarunt pradam potius quam subsidium in subiectis, id de cetero fieri prohibemus. Quod si quis forte praesumpserit, & sic extorta restituat, & tantundem cogatur pauperibus elargiri.

Superior autem, cui fuerit querela deposita, si negligens fuerit, in huiusmodi executione statuti, canonice subiacet ultioni.

CAP. IX.

Ecclesia non consecrata, in qua divina officia celebrantur, gaudeat immunitate.

Gregorius IX. Astorien. Episcopo c.

Ecclesia in qua divina mysteria celebrantur, licet ad huc non exiterit consecrata, nullo iure privilegium d' immunitatis admittitur: quia obsequiis divinis dedicata e, nullius est temerariis ausibus profananda.

CAP. X.

Qui sub spe immunitatis in ecclesiis vel cimiteriis delinquunt, immunitate non gaudent.

Idem Tolosano & Compostellano Archiepiscopo.

Immunitatem f. ecclesiasticam: & infra. Nonnulli immunitatem suorum excessuum per defensionem ecclesiarum obire sperantes, homicidia & mutilationes membrorum in ipsis ecclesiis vel earum cimiteriis committere non verentur: qui, nisi p. per ecclesiam, ad quam fugerint, crederent se defendi, nullatenus fuerant committendi: & infra. Cum autem in eo, in quo delinquit, puniri quis debeat: & frustra legis auxilium invocet, qui committit in legem: mandamus, quatenus publice nunciatis, tales non debere gaudere immunitatis privilegio, quo faciunt se indignos.

NE CLERICI VEL MONACHI SE-
cularibus negotiis se immi-
scent.

TITVLVS L.

CAP. I.

Enumerat concilio multa secularia negotia, a quibus iubet clerici & Monachos abstinere. Et sunt xxv. si recte numerentur.

Ex Concilio Maguntino.

Multa sunt b. negotia secularia, de quibus pauca perstringamus, ad quae pertinet omnis carnalis concupiscentia. Quicquid plus suo appetit homo, turpe lucrum est. Munera iniusta accipere vel etiam dare. Pro aliquo seculari quantum precioso aliquid conducere. Contentiones vel lites vel rixas amare. In plateis secularibus disputare, excepta defensione orphanorum aut viduarum. Conductores secularium rerum aut procuratores esse. Turpis verbi vel facti esse ioculatorum, vel iocum secularem diligere. Aleas amare. Ornamentum inconueniens proposito suo querere. In deliciis vivere velle. Gulam & ebrietatem sequi. Pondera iniusta vel mensuras habere. Negotium iniustum exercere. Nec tamen iustum negotium est: & contradicendum, propter necessitates diuer-

a. Sül. Conc. Lat. c. 34. b. Ca. 4. De censibus in 4. comp. vid. filin. in c. irrefragabili. s. ceterum. sup. de offic. ordin. c. Astorien. Episcop. al. Senon. Episc. Contus. d. Emunitatis. e. dicata. f. Vid. Covarruviam lib. 2. var. resol. c. 70. & Remigium de Gomm. nall. de imm. ecclesiast. g. al. ita: qua nisi, &c. sed in magu. v. t. f. & emendatis habetur ut est impressum. h. Ca. 1. eod. tit. in 1. comp. i. alata: est eu. contradicendum.

fas, quia legimus sanctos Apostolos negotiatos a fuisse: & in regula beati Benedicti praecipitur provideri, per quorum manus negotia monasterii procurarent. Canes & aves sequi ad venandum, & omnibus quibuslibet causis superfluis interesse. Ecce talia & his similia ministris altaris Domini, nec non & Monachis omnino contradicimus, de quibus ait Apostolus: Nemo militans Deo implicet se negotiis secularibus.

CAP. II.

Clerici non debent esse ministri vel procuratores laicorum, quod si contra fecerint, & deprehendantur in fraude, non subvenitur eis ab ecclesia.

Eugenius Papa Lucanen. b. Episcopo.

Sacerdotibus c. & clericis tuis denuncies publice, ne ministri laicorum fiant, nec in rebus eorum procuratores existant. Quod si postmodum facere praesumpserint, & occasione ipsius administrationis propter pecuniariam causam deprehendantur in fraude, indignum est eis ab ecclesia subveniri, per quos constat in ecclesia scandalum generari.

CAP. III.

Religiosi professi exeuntes ad audiendas leges vel Physicam, nisi intra duos menses ad claustrum redeant, excommunicati sunt: & in nulla causa patrocinari possunt: & in choro, & in capitulo, & ceteris eorum ultimis: & sine dispensatione Papa non promouentur.

Alexander tertius in Concilio Turonensi d.

Non e. magnopere antiqui hostis invidia: [1 & infra.] Inde nimirum est, quod in Angelis: Incis se more solito transfigurans, sub obtentu languentium fratrum consulendi corporibus, & ecclesiastica negotia fidelius pertractandi, regulares quosdam ad legendas leges, & confessiones Physicales ponderandas de claustris suis educit. Vnde ne occasione scientia spiritualis viti mundanis rursus actionibus involvantur: statuimus, ut nulli omnino post votum religionis, & post factam in aliquo loco religioso professionem ad Physicam legesve mundanas legendas permittantur exire. Si vero exierint, & ad claustrum suum intra duorum mensium spacium non redierint, sicut excommunicati ab omnibus evitentur: & in nulla causa, si patrocinium praestare voluerint, audiantur: reversi autem in choro, capitulo, mensa, & ceteris ultimis fratrum existant, & (nisi forte ex misericordia sed. Apostol.) totius spem promotionis amittant.

[1. Infirma membra ecclesie, praecipere laborat, sed manum mittit ad desiderabilia eius, & electos quosque nititur supplantare, dicente scriptura: Esca eius electi: multorum siquidem casum se reperat, ubi preciosum aliquod membrum ecclesie sua calliditate fuerit destratum.]

CAP. IV.

Clericus generalis procurator vel iusticiarius Principis secularis deponendus est: & si religiosus est, graviter punietur.

Idem in Concilio Lateranensi.

Sed nec procuraciones f. villarum, aut iurisdictiones etiam seculares sub aliquibus Principibus & secularibus viris, ut iusticiarius g. eorum fiat, clericorum quicumque exercere praesumat. Si quis autem adversus haec venire tentaverit (quia contra doctrinam Apostoli dicentis, Nemo militans Deo, implicet se secu-

a. Negotiatores. b. al. Lucensi. al. Lucen. al. Lucen. in omnibus Vaticanis. c. Ca. 8. eod. tit. in 1. comp. d. Eodem modo habetur in antiq. C. & post Concil. Lateran. p. 27. ca. 2. e. Cap. 1. eod. tit. in 1. comp. vid. Innocent. in c. firmiter. sup. de summ. trin. & fid. casti. Archid. in ca. non dicatis. 22. q. 1. Adde citata infra eod. tit. super Specula. f. Procuratores. g. In C. Barbat. & concil. us iusticiarii eorum fiam.